

Uppsala sågade ned kostnaderna till hälften

När Stora torget i Uppsala skulle göras om bestämde sig kommunen för att utvärdera kostnaden för att plocka upp, tvätta och såga om de befintliga granithällarna jämfört med att köpa nya. Resultatet visade att en återanvänd kvadratmeter blev hälften så dyr som en ny.

TEXT & FOTO PETER WILLEBRAND

STORA TORGET I UPPSALA har varit en följetong i decennier, med starka åsikter bland medborgarna om torgets funktion och syfte. Torget ligger i stadens absoluta kärna, och har bland annat fungerat som ett busstorg med tät trafik för på- och avstigning. Torgytan har även använts som avlastningsplats för leveranser till närliggande butiker och restauranger.

Den tunga belastningen har gått hårt åt torgets markbeläggning, och många av de stora granithällarna har fått sprickor eller blivit kantstötta.

Under senare år har det även pågått ett omfattande arbete längs intilliggande gågator där man bland annat bytt ut betongplattor mot naturstenshällar.

Stora delar av Uppsalas centrum vilar på en rörlig blålera och vissa partier i sydlig riktning har förstärkts med lättfyll, upp till 60 centimeter.

– Men på Stora torget har vi inte samma sättningsproblem eftersom vi hamnar på åsmaterial, säger Åke Westling, entreprenadingsjör på Uppsala kommun.

Torget står i dag inför en större omgestaltning, som bland annat innebär att de dominerande busshållplatserna försvinner.

– En sträcka med bredden sex meter kommer att vara fortsatt öppen för passerande buss- och taxitrafik, men det blir inte alls samma belastning som tidigare, säger Åke Westling.

För många Uppsalabor har torget heller inte fungerat som en mötesplats i traditionell mening, utan mer varit en plats som man har passerat på vägen.

– Det vill man ändra på, med flera nya

Plattor täckta med smuts och gamla tuggummin.

och större ytor, som till exempel ger plats för uteserveringar, säger Åke Westling.

DEN 10 JANUARI togs första spadtaget för den nya utformningen av torget, som ska stå klart i april 2023. Budgeten är satt till 30 miljoner kronor och då ingår markbeläggningen på 3 500 kvadratmeter.

Miljöfaktorn är mycket viktig för projektet och en förutsättning har varit att utvärdera hur stor del av markbeläggningen som går att återanvända, och om den kalkylen håller.

– Ingen hade gjort det tidigare när vi frågade. Och den rådande uppfattningen bland alla vi talade med var att det i slutändan skulle bli mer kostsamt att plocka upp, rengöra och kapa upp befintliga hällar, jämfört med att köpa in nya.

Inventeringen gav vid handen att runt 85–90 procent av hällarna skulle gå att återvända, med vissa ombearbetningar.

– Vi räknar med att det behövs runt 600 kvadratmeter nya hällar, det tillkommer även en del ny marksten på ytor i den nya gestaltningen.

Flera av de befintliga stenarna behöver också sågas om och få nya mått för att kunna användas mer effektivt på det nya torget. Många av dem var väldigt stora, med mått upp till 170x50x10 centimeter i fallande längd, vilket gjorde att de lättare knäcktes eller fick sprickor.

– Med ett kortare längdförhållande tål stenen större tyngd, säger Åke Westling.

Efter inventeringen bestämdes att 4 250 hällar skulle tvättas och 2 100 skulle kapas. Alternativkostnaden för en kvadrat ny marksten beräknades till 1 800 kronor, motsvarande cirka 900 kronor per håll.

– Vår första tanke var att handla upp rengöring och bearbetning men det visade sig att det skulle bli 15 långtradarlass som skulle transporteras fram och tillbaka, vilket vi inte ville av miljöskäl.

AV DE KOSTNADSPOSTERNA i kalkylen – plocka upp, rengöra och kapa – gick den första inte att påverka eftersom stenen måste lyftas under alla omständigheter.

När det kom till rengöringen ställdes

Flera av hållarna sågas om och får mindre mått så att de klarar tung belastning bättre.

olika alternativ mot varandra. Många av plattorna var täckta av smuts och rester av tuggummin, som alltid blir fallet oavsett material.

– Vi kunde inte stå på torget och tvätta med högtryck. I stället övervägde vi att köpa in en tvättutrustning som fanns på marknaden.

Men kostnaden, runt 800 000 kronor, skulle spräcka kalkylen totalt.

– Fördelat per kvadratmeter skulle kostnaden bli cirka 200 kronor per kvadratmeter, vilket var alldeles för mycket.

I stället föll valet på en större ångtvätt där hållarna lastas på pallar i en stor tvätthall och sedan blåses torra.

– Det sänkte kostnaderna kraftigt.

Inför kapningen övervägde man på samma sätt att köpa in en såg.

– Vi köpte också in en utrustning för projektet och kapar nu i egen regi för att

slippa eller minska transporterna.

Sammantaget visade det sig att kostnaden per kvm pressades rejält för den befintliga stenen jämfört med att köpa ny.

– Om vi räknar in tvätt och kapning så kostar varje håll nu cirka 450 kronor. Det är en bra affär om man jämför med alternativkostnaden på 900 kronor, säger Åke Westling.

HÅLLER KALKYLEN HELA vägen kan Stora torget i Uppsala bli ett slags pilotprojekt för andra kommuner att ta efter. Åke Westling tror att det skulle gå att nå ännu fler storskalighetsfördelar om flera kommuner gick samman och till exempel köpte en gemensam tvättutrustning.

– Det skulle även ge långsiktiga fördelar, säger han.

Men oavsett återanvänd eller ny sten

står Uppsala inför samma utmaning som tidigare: underarbetet. Den eviga sanningen är att bärlager, sättlager med mera är avgörande för hur bra resultatet blir i slutänden.

– Visst är det så! Upplandsmuseet gör också omfattande arkeologiska utgrävningar på platsen parallellt med att arbetet med nytt VA pågår. Arbetet drar ut på tiden, men samtidigt får man tid och möjlighet att utföra underarbetena noggrant.

FOGMATERIAL ÄR ETT annat kapitel. Det som har använts tidigare har lätt sugits upp och försvunnit vid städning, vilket skapat instabilitet i markbeläggningen.

– Vi kommer att använda grus i 2-6 millimeter i sättlager och fogar. Dessutom använder vi distanser i ek mellan plattorna, säger Åke Westling. ■